

Vlaams
Parlement

ingediend op **797** (2015-2016) – Nr. 1
31 mei 2016 (2015-2016)

Nota van de Vlaamse Regering

ingediend door viceminister-president Hilde Crevits

over de modernisering van het secundair onderwijs:
maatregelen basisonderwijs en eerste graad

Conceptnota

Modernisering secundair onderwijs

Maatregelen basisonderwijs en eerste graad

Inleiding

De eerste graad van het secundair onderwijs is een scharnierpunt in de schoolloopbaan van leerlingen. Het is binnen deze graad dat ze, voortbouwend op wat ze reeds leerden in het basisonderwijs, verder ontdekken waar hun passies, hun competenties en capaciteiten liggen en maken ze verdere keuzen.

De eerste graad is algemeen vormend en biedt tegelijk voldoende uitdaging voor elke leerling. Alle sleutelcompetenties komen aan bod in de basisvorming. Daarnaast maakt de leerling een keuze uit een aantal basisopties. Leerlingen die meer aankunnen en nood hebben aan uitdaging, kunnen doelstellingen op een uitdagend niveau verwerven. Leerlingen die voor bepaalde sleutelcompetenties moeite hebben met het basisniveau worden ondersteund om dat te bereiken en worden tegelijk uitgedaagd waar hun interesses en talenten liggen.

Het masterplan stelt op p.7 dat de eerste graad als decretale opdracht heeft: “leerlingen oriënteren en voorbereiden op een meer bewuste en gerichte studiekeuze in de tweede graad”. Op dezelfde pagina stelt het masterplan ook dat de huidige invulling van de eerste graad deze opdracht in de praktijk te weinig waarmaakt. Oriëntering gebeurt niet altijd op basis van belangstelling en capaciteiten, scholen passen het abstractieniveau van het aanbod aan ifv het studie-aanbod in de bovenbouw en de keuze voor een bepaalde basisoptie heeft –soms ongewild- onomkeerbare gevolgen. Niet alle basisopties halen het maximale uit hun leerlingen; in sommige basisopties bereikt zelfs een groot deel van de leerlingen de eindtermen niet.

Willen we de oriënterende functie van de eerste graad waarmaken, en leerlingen de mogelijkheid geven een onderwijstraject te volgen dat meer dan vandaag aandacht heeft voor hun interesses en talenten, is een aantal maatregelen nodig. Die zijn al opgenomen in het masterplan, maar dienen verder te worden geconcretiseerd. Voorliggende nota wil hier invulling geven waar het masterplan ruimte laat.

Een modernisering van het secundair onderwijs start met het verstevigen van de positie van de leraar. De leraar is een gewaardeerde professional die kan rekenen op een uitdagende loopbaan en de juiste ondersteuning voor de uitoefening van de job. Vandaar ook dat we sterk inzetten op het loopbaandebat en de lerarenopleiding. Daarnaast zijn in het masterplan ook gerichte en concrete maatregelen voorzien mbt inhoud die we in deze nota verder uitwerken.

Deze wijzigingen zijn geen doel op zich maar zijn vooral een middel om de oriëntering van leerlingen te faciliteren en te versterken, om alle leerlingen een uitzicht te bieden op een succesvol onderwijstraject en om vroegtijdig schoolverlaten/ongekwalificeerd uitstromen te vermijden.

1. Maatregelen in het basisonderwijs

Een modernisering van de eerste graad van het secundair onderwijs, kan niet los gezien worden van een aantal maatregelen in het basisonderwijs.

Zo start een goede schoolloopbaan best vroeg. Vandaar dat we maatregelen onderzoeken om de aanwezigheid van kleuters in het kleuteronderwijs nog te verhogen. Dit kan door een verhoging van het aantal halve dagen dat kleuters aanwezig moeten zijn om (rechtstreeks) toegelaten te worden tot het gewoon lager onderwijs. Hiertoe schrijven we in de regelgeving het volgende in: 'het voorgaande schooljaar ingeschreven zijn geweest in een door de Vlaamse Gemeenschap erkende Nederlandstalige school voor kleuteronderwijs en gedurende die periode ten minste 250 halve dagen aanwezig geweest zijn.'

Leerlingen ervaren de overstap van het basisonderwijs naar het secundair onderwijs als bruusk: zo krijgen leerlingen voor elk vak een andere leraar en ook inhoudelijk dient een betere afstemming te gebeuren.

Om een betere aansluiting tussen het basisonderwijs en het secundair onderwijs te garanderen, werd al een aantal maatregelen genomen, bv.:

-Het uitreiken van het getuigschrift basisonderwijs werd gekoppeld aan de eindtermgerelateerde leerplandoelstellingen;

-Techniek en wetenschappen werden aparte leergebieden in het basisonderwijs;

-De taalscreening bij overgang tussen basis- en secundair onderwijs werd ingevoerd, op basis waarvan de school een taaltraject voorziet dat aansluit bij de beginsituatie en de specifieke noden van de betrokken leerling inzake de onderwijstaal (bv. via een taalbad Nederlands voor leerlingen die de onderwijstaal onvoldoende beheersen om de lessen te kunnen volgen).

Het masterplan voorziet nog een aantal andere maatregelen:

1.1 Aanbieden van instrumenten om de interne kwaliteitszorg van de basisschool te versterken

Masterplan p.15 *'op het einde van het basisonderwijs worden alle leerlingen getoetst. De doelstelling is zowel feedback te kunnen geven in het kader van de interne kwaliteitscontrole van de scholen als gegevens te verzamelen op systeemniveau. Met de onderwijsverstrekkers wordt overeengekomen om de huidige OVSG-toetsen en de interdiocesane toetsen te valideren in samenspraak met het steunpunt toetsontwikkeling, dat de peilingsproeven en paralleltoetsen ontwikkelt. Op die manier kan een 'toets-toolkit' ontstaan'.*

Masterplan p.16 *'Overleggen met de netten hoe de netgebonden proeven kunnen ingezet worden om beter zicht te krijgen of leerlingengroepen de eindtermen behalen met als doelstelling het ijkpunt voor het uitreiken van het getuigschrift basisonderwijs meer uniform te maken over scholen heen'.*

In de regelgeving werd al opgenomen dat het uitreiken van het getuigschrift basisonderwijs gekoppeld is aan het bereiken van de eindtermgerelateerde leerplandoelstellingen. Dit legt – althans binnen de regelgeving – een gelijke lat, maar voor schoolteams is het niet altijd even duidelijk hoe dit nu concreet te maken.

In ons onderwijsbestel hebben klassenraden een belangrijke vrijheid in het uitreiken van getuigschriften: het zijn zij die – rekening houdend met alle elementen – beslissen of een leerling al dan niet het getuigschrift basisonderwijs krijgt. Het onderscheidt ons van landen die sterk inzetten op centrale examens. We willen die vrijheid van klassenraden vrijwaren. Het stelsel waarbij leraren een oordeel vellen over leerlingen die ze goed kennen, is waardevol. Maar het kan versterkt worden, waarbij de cesuur waarmee een getuigschrift basisonderwijs wordt uitgereikt meer gelijk is over alle scholen heen. Jaarlijks wordt er in een representatieve steekproef van scholen een peiling¹ georganiseerd. Peilingen onderzoeken in welke mate leerlingen op het einde van een onderwijsniveau (bv. het zesde leerjaar basisonderwijs) bepaalde eindtermen of ontwikkelingsdoelen bereiken. De resultaten van die peilingen op het niveau van het Vlaamse onderwijsstelsel worden ruim bekend gemaakt. Niet alle scholen worden in de peilingen bevraagd. Toch kan ook voor andere scholen het systeem zinvol zijn, om te zien hoe zij de betrokken eindtermen bereiken. Vandaar dat op vandaag paralleltoetsen worden aangeboden die scholen vrijwillig bij hun leerlingen kunnen afnemen en waarop ze feedback krijgen.

Naast deze paralleltoetsen bestaan ook de interdiocesane proeven en de OVSG-toetsen. Deze netgebonden proeven leveren eveneens informatie over de mate waarin leerlingen doelen bereiken. De band tussen deze proeven en het bereiken van de eindtermen is niet altijd even duidelijk. Het masterplan geeft op p. 16 aan dat we met de netten overleggen over hoe de gevalideerde netgebonden proeven zullen ingezet worden om een beter zicht te krijgen op leerlingengroepen die eindtermen behalen met als doelstelling het ijkpunt voor het uitreiken van het getuigschrift basisonderwijs meer uniform te maken over scholen heen.

Bedoeling is om op termijn te komen tot een aanbod van een set aan gevalideerde toetsen (een toets-toolkit) over de verschillende leergebieden voor scholen, waaruit ze een keuze kunnen maken in het kader van hun eigen kwaliteitsbeleid. Indien scholen gebruik wensen te maken van andere gevalideerde instrumenten die dezelfde informatie aanleveren, is ook dat uiteraard mogelijk.

Elke **school** laat op het einde van het basisonderwijs **alle leerlingen** deelnemen aan (een) gevalideerde toets(en) (uit de toets-toolkit) die minstens twee leergebieden omvat(ten) uiterlijk tegen het schooljaar 2017-2018 en minstens drie leergebieden tegen het schooljaar 2018-2019. De resultaten van deze toets zijn gericht op het verkrijgen van informatie op schoolniveau over de mate waarin hun leerlingengroepen de eindtermen behalen. Beslissingen over het uitreiken van het getuigschrift basisonderwijs aan leerlingen, komen uiteraard toe aan de school zelf en kunnen niet uitsluitend afhankelijk zijn van het al dan niet slagen van de leerling in deze toets. Het resultaat van

¹ Overzicht: <http://www.ond.vlaanderen.be/curriculum/peilingen/peilingenkalender/index.htm>. We gaan in overleg met de ontwikkelaars om mogelijkheden na te gaan om een evenwichtig aanbod voor het basisonderwijs uit te werken.

deze toets kan wel één van de elementen zijn waar de klassenraad in haar totale beoordeling mee rekening houdt.

Vanaf het schooljaar 2017-2018 zullen we nagaan of scholen in het kader van hun interne kwaliteitszorg gebruik maken van hetzij de paralleltoetsen hetzij andere gevalideerde instrumenten om op schoolniveau hun beleid te monitoren en eventueel bij te sturen.

Om onze basisscholen extra te ondersteunen in hun interne kwaliteitszorg, verbeteren we de informatiedoorstroom tussen de basisscholen en secundaire scholen. We gaan na op welke manier relevante informatie over de leerling vanuit het basisonderwijs kan meegegeven worden naar de secundaire school (bvb BASO-fiches). Daarnaast zorgen we er voor dat informatie over de resultaten van leerlingen terugstroomt naar het basisonderwijs. Op die manier krijgen secundaire scholen een goed zicht op de inspanningen die vanuit basisscholen al geleverd werden en krijgen basisscholen een beter zicht op resultaten van hun leerlingen in het secundair onderwijs.

1.2 Versterken overgang basis- naar secundair onderwijs

Masterplan p.15 *'Differentiatie-inspanningen in het hele basisonderwijs consolideren en waar nodig versterken, zowel binnen als buiten de klas en zowel remediërend als uitdagend. In de 3de graad BaO wordt de differentiatie nog versterkt door de sterke leerlingen meer uit te dagen en de zwakkere leerlingen de kans te geven de eindtermen te behalen.'*

Masterplan p.16 *'Mogelijkheid creëren tot het inzetten van bijzondere leermeesters techniek en wetenschappen, Frans en muzische vorming'.*

Masterplan p.16 *'Proeftuinen opzetten vanaf de 3de graad basisonderwijs om ervoor te zorgen dat leerlingen gepast en tijdig geremedieerd worden in functie van het behalen van de eindtermen.'*

1.2.1 Proeftuinen 3^e graad basisonderwijs mbt differentiatie.

Aandacht voor voldoende differentiatie, voor voldoende ruimte in het programma om leerlingen de eindtermen te laten bereiken is ook in basisonderwijs van belang. Leraren geven aan dat sommige kinderen al van in de derde graad basisonderwijs nood hebben aan meer differentiatie dan vandaag geboden wordt.

Met ingang van het schooljaar 2017-2018 zetten we ism met pedagogisch begeleidingsdiensten gerichte projecten op om te leren welke organisatorisch modellen het mogelijk maken dat leerlingen gepast en tijdig geremedieerd worden ivf het behalen van de eindtermen. In deze gerichte projecten gaan we tevens na of specialisatie van onderwijzers als leergebiedexperts/bijzondere leermeesters (techniek en wetenschappen, Frans en muzische vorming) bijdraagt tot een beter bereiken van de eindtermen door leerlingen (zie ook 1.2.2.). Het spreekt voor zich dat we hiervoor, in samenspraak met de pedagogisch begeleidingsdiensten, die scholen selecteren waar veel leerlingen de eindtermen niet halen. Dit onder meer om na te gaan welke doelen wel te bereiken zijn voor leerlingen die geen toegang kunnen krijgen tot 1A en om na te gaan hoe 1B het best inhoudelijk hervormd wordt om goed in te kunnen spelen op de leerwinsten die kunnen worden geboekt bij leerlingen die de eindtermgerelateerde leerplandoelstellingen van het basisonderwijs niet kunnen bereiken. Een bijzonder aandachtspunt hierbij vormen scholen waarvan een belangrijk deel van de leerlingen als thuistaal niet het Nederlands heeft.

In overleg met de onderwijsverstrekkers versterken we vanaf het eerste leerjaar de mogelijkheid van het onderwijs in vreemde talen (Frans, Engels of Duits) in het basisonderwijs voor leerlingen die reeds een goede basis van het Standaardnederlands verworven hebben.

We stimuleren taalinitiatie vanaf het eerste leerjaar en taallessen Frans, Engels of Duits vanaf het derde leerjaar. de bestaande regeling mbt Frans in Brussel blijft behouden.

1.2.2 Afstemming vakkenstructuur en bijzondere leermeesters

Van zodra er duidelijkheid bestaat over de modernisering van de eerste graad van het secundair onderwijs stemmen we ook – in overleg met de onderwijsverstrekkers - de vakkenstructuur van de eerste graad af op die van het basisonderwijs. Dit maakt de herkenbaarheid van de diverse vakken voor leerlingen groter.

Versterking van het leerkrachtenteam begint bij een goede lerarenopleiding die ervoor zorgt dat onderwijzers goed opgeleid zijn om alle leergebieden op een kwaliteitsvolle manier te beheersen. Concreet zetten we in op een versterking van de vakkennis, de vakdidactische vaardigheden en klasmanagement (m.i.v. binnenklasdifferentiatie). Ook binnen nascholing komen deze thema's aan bod. Verder onderzoeken we de inzet van masters in de derde graad van het basisonderwijs. Daarnaast maken we de inzet van bijzondere leermeesters mogelijk voor techniek en wetenschappen, Frans en Muzische Vorming.

1.2.3. Getuigschrift basisonderwijs

Elke leerling die het getuigschrift basisonderwijs bij het voltooien van het lager onderwijs niet behaalt, heeft vandaag recht op een verklaring met de vermelding van het aantal en de soort van gevolgde schooljaren lager onderwijs, afgeleverd door de directie. We vervangen deze verklaring door een volwaardig getuigschrift dat toegang geeft tot het eerste leerjaar B, waarbij de school duidelijk aangeeft welke doelen in het basisonderwijs door de leerling zijn behaald.

2. Eerste graad

We behouden de decretale doelstelling van de eerste graad: “leerlingen oriënteren en voorbereiden op een meer bewuste en gerichte studiekeuze in de tweede graad”. Om dit te doen zijn twee elementen essentieel: leerlingen moeten voldoende en voortbouwend op de lagere school verder kunnen ontdekken waar hun interesses, hun talenten liggen en die kunnen ontplooiën. Daarnaast moeten ze een goede basisvorming verwerven die hen wapent voor het leven. Beide elementen – de interesses én de verworven competenties zullen richting geven aan de mogelijkheden in de verdere studieloopbaan, bv. bij het kiezen van een basisoptie in het tweede jaar en een studierichting in de tweede graad en maken op die manier deel uit van de getrapte studiekeuze.

Het Vlaams onderwijs van de toekomst moet niet alleen goede gemiddelde prestaties blijven garanderen, het moet er ook voor zorgen dat zowel de zwakst presterende als de sterkst presterende leerlingen op een gepast niveau uitgedaagd, gemedieerd en georiënteerd worden. **Excellentie voor alle leerlingen moet het motto zijn**, waarbij, zoals het masterplan ook aangeeft, de perceptie van hiërarchie tussen studierichtingen zoveel mogelijk verdwijnt. **Doelstelling moet zijn om met zoveel mogelijk jongeren voor zoveel mogelijk sleutelcompetenties een zo hoog mogelijk niveau te behalen, zodat elke jongere op zijn niveau uitgedaagd wordt.**

2.1 Basisvorming en onderwijsdoelen

De belangrijkste component in het realiseren van een algemene vorming voor jongeren in de eerste graad is de basisvorming. Op de wekelijkse lessentabellen neemt deze basisvorming de meeste tijd in beslag: 27 uren in het eerste leerjaar en 25 uren in de A-stroom en 20 uren in de B-stroom van het tweede leerjaar.

Zoals het masterplan voorziet, behouden we een A-stroom en een B-stroom, elk met een eigen set aan sleutelcompetenties².

Het masterplan stelt hierover:

*Masterplan p.17 ‘Per graad wordt een set sleutelcompetenties vastgelegd **die door iedereen te behalen zijn**. Die zijn gebaseerd op de Europese sleutelcompetenties. De sleutelcompetenties zijn voldoende ambitieus geformuleerd. Op die manier wordt verzekerd dat de component algemene vorming voor alle leerlingen goed verankerd is.*

² 8 sleutelcompetenties, met name 1/ communicatie in het Nederlands 2/ communicatie in vreemde talen 3/wiskundige competenties en basiscompetenties op het gebied van exacte wetenschappen en technologie 4/digitale competentie 5/leercompetentie 6/sociale en burgerschapscompetentie 7/ontwikkeling van initiatief en ondernemingszin 8/cultureel bewustzijn en culturele expressie. Zowel in de A-stroom als de B-stroom komen alle 8 sleutelcompetenties aan bod, maar de eindtermen/ontwikkelingsdoelen verschillen

Daarin is er meer dan vandaag aandacht voor techniek, wetenschappen, economische en financiële kennis, moderne vreemde talen (Frans en Engels), sociale en burgerschapscompetenties, creativiteit en ondernemerszin, sociaal-emotionele ontwikkeling en relationele vaardigheden'

Masterplan p.19 *'De eerste graad bevat een A-stroom en een B-stroom met elk een aparte set sleutelcompetenties in de basisvorming. Deze sleutelcompetenties worden ambitieus geformuleerd. Op basis van die set sleutelcompetenties **maken de onderwijsverstrekkers** leerplannen, die ook extra doelstellingen en doelstellingen met een grotere abstractiegraad/extra uitdaging **kunnen** bevatten. Dit betekent dat de basisvorming in verschillende abstractieniveaus of moeilijkheidsgraden kan aangeboden worden aan de leerlingen. Het staat de scholen vrij te kiezen hoe ze dit realiseren.'*

Binnen deze sleutelcompetenties voorzien we een gelaagd systeem van doelstellingen dat mee de kwaliteit van onze basisvorming in de eerste graad versterkt:

2.1.1. Basisgeletterdheidsniveau

Voor sleutelcompetenties, gelinkt aan basisgeletterdheid (bv. communicatie in het Nederlands, wiskundige competenties, digitale geletterdheid, ...), duidt het Vlaams parlement telkens duidelijk aan welke eindtermen (zie b.) **door elke leerling** bereikt moeten worden om van een **basisgeletterdheid** te kunnen spreken. Hierdoor wordt het voor klassenraden en leerplanmakers duidelijk welke eindterm door elke leerling bereikt moet worden.

In uitzonderlijke gevallen kan de klassenraad hiervan gemotiveerd en uitzonderlijk ten individuele titel afwijken. De inspectie zal –wanneer ze bij doorlichting ook het attesteringsbeleid controleert– nagaan of deze afwijkingen inderdaad slechts zeer uitzonderlijk worden toegekend.

2.1.2. Onderwijsdoelen, bepaald door het Vlaams Parlement

A. Eindtermen

De eindtermen bepalen de minimumdoelen die binnen de **basisvorming** moet bereikt worden. Per sleutelcompetentie legt het Vlaams parlement via eindtermen deze doelstellingen vast (zowel voor de A-stroom als voor de B-stroom). We formuleren de eindtermen ambitieus. De eindtermen moeten voor het **grootste deel van de leerlingen** haalbaar zijn, zgn. op 'populativeniveau'. Dit is niet anders dan vandaag. Echter, de eindtermen die aangemerkt zijn als geletterdheidsniveau moeten wel door elke leerling bereikt worden.

B. Uitbreidingsdoelen Nederlands

Specifiek voor Nederlands zal het Vlaams Parlement ook bijkomende uitbreidingsdoelen vastleggen.

Nieuwe eindtermen voor de eerste graad die aan het Vlaams parlement voorgelegd worden, zullen het onderscheid tussen basisgeletterdheid, eindterm en –in het geval van Nederlands – uitbreidingsdoel, duidelijk weergeven.

2.1.3. Onderwijsdoelen, bepaald door de onderwijsverstrekkers

A. Uitbreidingsdoelen

Op basis van de sets aan sleutelcompetenties, geconcretiseerd in de eindtermen, maken de onderwijsverstrekkers leerplannen op. Binnen die leerplannen moeten ze eveneens uitbreidingsdoelen opnemen die een groter abstractieniveau hebben of een hogere moeilijkheidsgraad.

Een leerplan geeft duidelijk aan welke de basisdoelstellingen, gebaseerd op de eindtermen zijn, en welke deze uitbreidingsdoelstellingen zijn.

Het masterplan stelt dat het de scholen vrij staat te kiezen hoe ze het aanbieden van de basisvorming in verschillende abstractieniveaus/moeilijkheidsgraden realiseren. Om de transparantie en uitwisselbaarheid tussen netten te verhogen, vragen we dat de onderwijsverstrekkers deze uitbreidingsdoelen wel gezamenlijk afbakenen.

Werkwijze m.b.t. voorgaande punten

Het formuleren van deze drie niveaus van doelstellingen en het duidelijk aangeven van deze niveaus binnen de leerplannen moet schoolteams helpen zowel bij het uitwerken van hun lessen als bij de evaluatie van hun leerlingen:

-Daar waar er een basisgeletterdheid is aangeduid, verwachten we dat elke leerling dit niveau haalt. In uitzonderlijke gevallen kunnen klassenraden hiervan gemotiveerd en uitzonderlijk ten individuele titel afwijken. De inspectie zal –wanneer ze bij doorlichting ook het attesteringsbeleid controleert- nagaan of deze afwijkingen inderdaad slechts zeer uitzonderlijk worden toegekend.

-Wat het basisoniveau en de uitdagende niveaus betreft, verwachten we dat klassenraden kijken naar het geheel van de vorming en of de leerling deze beide doelstellingen in voldoende mate heeft bereikt. Door het feit dat leerplannen duidelijk aangeven wat basis is en wat uitbreiding, is het voor de leraar duidelijk welke elementen van het leerplan door het gros van de leerlingen moeten bereikt kunnen worden, zodat bij het plannen van de lessen hiermee kan rekening gehouden worden.

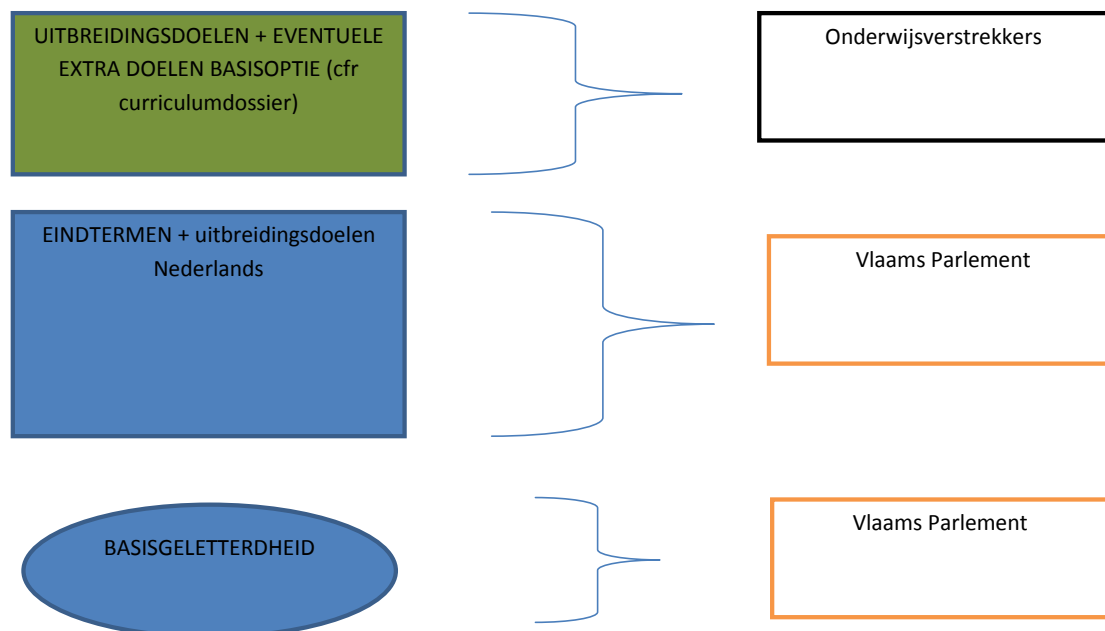
Na afloop van het eindtermendebat, werken we een kalender uit om eindtermen voor de sleutelcompetenties te bepalen. Leerplannen, ingediend in functie van de omzetting, moeten duidelijk het onderscheid maken tussen basisgeletterdheidsniveau (te bereiken op individueel niveau), eindtermen en uitbreidingsdoelen.

B. Curriculumdossiers

In het tweede jaar behouden we voor de basisopties de eindtermen zoals deze vandaag geformuleerd zijn. De decretale omschrijving van een basisoptie is 'een groep leervakken die in de eerste graad een bredere observatie en oriëntatie van de leerling mogelijk maakt'. Dit betekent dat vandaag voor bepaalde vakken van de basisoptie eindtermen bestaan en dat de 'basisoptie' extra uren toevoegt op de wekelijkse lessentabel (bv. een extra uur wiskunde of Frans), voor andere vakken bestaan geen eindtermen (bv. Latijn). Deze situatie willen we zo behouden.

Van de onderwijsverstrekkers verwachten we dat ze voor de nieuwe basisopties gezamenlijk curriculumdossiers opmaken, die aangeven welke doelstellingen met de basisoptie nagestreefd worden en welke mogelijkheden tot differentiatie voorzien worden.

Schematisch:

2.2 Het complementair gedeelte

De basisvorming wordt in de lessentabellen aangevuld met een complementair gedeelte. Dit complementair gedeelte heeft –over de hele eerste graad gezien en voor elke leerling- drie doelstellingen:

- het moet ruimte bieden voor remediëring wanneer de basisdoelstellingen op het vlak van basisvorming niet bereikt zouden zijn;
- het geeft ook ruimte om verdiepend/uitdagend te werken en zo meer kennis op te bouwen over één of meer sleutelcompetenties;
- het biedt de mogelijkheid om extra te werken aan keuzevaardigheid, bv. ifv het kiezen van een basisoptie.

Het masterplan stelt hierover het volgende:

Masterplan p. 19 *'In het eerste leerjaar van de eerste graad worden naast de basisvorming in het keuzegedeelte **verschillende differentiatiemogelijkheden** aangeboden, **zowel uitdagende pakketten voor wie meer aankan, als remediërende pakketten voor wie het moeilijk heeft om de sleutelcompetenties van de basisvorming te bereiken**. Op die manier worden alle leerlingen uitgedaagd op hun niveau (D 3).*

De differentiatiemogelijkheden kunnen zich situeren in techniek, wiskunde/wetenschappen, kunst, economie, Nederlands, moderne vreemde talen (Frans/Engels) en Klassieke Talen. Naast de verplichte doch gereduceerde en geüpdatete basisopties en de remediërende en verdiepende functie is de differentiatie tevens een uitstekend hulpmiddel om leerlingen keuzevaardiger te maken en hen te ondersteunen in hun oriëntering en getrapte studiekeuze.

Masterplan p. 20 *'Sept. 2016: Naast de basisvorming biedt elke school een aantal verschillende basisopties en differentiatiemogelijkheden aan: techniek, wiskunde/wetenschappen, kunst, economie, Nederlands, moderne vreemde talen (Frans en Engels) en Klassieke talen, zowel uitdagend als remediërend (aanpassing decreet en BvR). Elke school biedt zowel uitdagende als remediërende pakketten aan (D 3 – 5), maar scholen moeten niet alle verschillende inhoudelijke pakketten aanbieden.'*

De klassenraad kan aan een leerling differentiatiepakketten opleggen, ook in de loop van het schooljaar en kan de keuze voor de basisopties voor een leerling beperken. Als dat niet het geval is kan een leerling die vrij kiezen. Een leerling hoeft uiteraard niet de hele graad dezelfde differentiatiepakketten (zowel qua inhoud als qua opzet) te kiezen'.

Deze herwerkte basisopties, waaruit de leerling kiest, maken samen met de remediëring/verdieping deel uit van de 7 uur bovenop de basisvorming. Scholen organiseren dit volgens eigen pedagogische aanpak binnen deze voorziene 7 uur .

Zoals het masterplan stelt, laten we voor het eerste leerjaar binnen het tijdsbestek van 5 uren scholen vrij om een concreet aanbod vorm te geven dat het mogelijk maakt dat leerlingen waar nodig geremedieerd worden of verdiepende pakketten kunnen kiezen. In het tweede jaar gebruikt de school de 7 uur van het complementair gedeelte om onder meer ook basisopties aan te bieden. Op de wekelijkse lessentabel is 2 uur voor differentiatie voorbehouden. Daarnaast is er 5u ingeschreven voor de basisopties.

Wat het complementair gedeelte betreft, bestaat er een verschil qua invulling in het eerste leerjaar en het tweede leerjaar van de eerste graad.

1. Het complementair gedeelte in het eerste leerjaar

Het complementair gedeelte van het eerste leerjaar omvat 5 lessen. Het masterplan voorziet dat binnen deze 5 lessen scholen aan leerlingen verschillende differentiatiemogelijkheden aanbieden.

De differentiatie bouwt verder op de basisvorming. De differentiatie-uren dienen voor de extra remediering van leerlingen die moeite hebben met het basisniveau van bepaalde sleutelcompetenties.³ Daarnaast dienen deze uren ook voor het extra uitdagen van alle leerlingen in inhouden die aansluiten bij hun interesses en capaciteiten. Tenslotte zijn ze een bouwsteen in de studieloopbaanbegeleiding en getrapte studiekeuze.

Omdat het complementair gedeelte zowel remediërend als verdiepend moet kunnen werken, is het van belang dat er een evenwichtig aanbod van differentiatiemogelijkheden tot stand komt. We breiden het aantal differentiatiemogelijkheden dan ook uit met een mogelijkheid rond sociale vorming. Het luik 'techniek' actualiseren we, gezien de verwevenheid tussen ontwerpen en uitvoeren, tot technologie. Zo krijgen we in het eerste leerjaar volgende 8 differentiatiemogelijkheden: technologie, wiskunde/wetenschappen, kunst, economie, Nederlands, moderne vreemde talen (Frans en Engels), klassieke talen (Latijn en Grieks) en sociale vorming.

Van scholen verwachten we dat ze binnen de differentiatiemogelijkheden zowel remediërende pakketten aanbieden als meer uitdagende pakketten. Het masterplan voorziet dat een klassenraad aan een leerling differentiatiepakketten kan opleggen, ook in de loop van het schooljaar. Dit is uitsluitend mogelijk in functie van remediëring, wanneer de basisdoelen (binnen de basisvorming) anders niet bereikt zouden worden. Als dit niet het geval is, kan een leerling vrij kiezen. Het opleggen van remediëring mag evenwel niet tot gevolg hebben dat het totale pakket van vijf uren ingevuld is. De leerling moet ook steeds een deel van de vijf uren via eigen keuze kunnen invullen.

Binnen het tijdsbestek van vijf uren laten we het aan de vrijheid van scholen om een concreet aanbod vorm te geven dat het mogelijk maakt dat leerlingen waar nodig geremedieerd worden en ook verdiepende pakketten kunnen kiezen.

³ Dit geldt uiteraard nog sterker wanneer leerlingen moeite zouden hebben met het bereiken van het basisgeletterdheidsniveau.

Voor het complementair gedeelte in het eerste leerjaar leggen we vanuit de overheid géén bijkomende doelen vast. Wél dient binnen deze vijf uren minstens aan de doelen van meerdere sleutelcompetenties gewerkt worden.

Schematisch:

2 ^e lj B	BASISVORMING (20u)	12u: Differentiatie + basisoptie
2 ^e jl A	BASISVORMING (25 u)	Different. (2u) + basisoptie (5)
1elj	BASISVORMING (27 u)	5u Different.

2. Het complementair gedeelte in het tweede leerjaar A

In het tweede leerjaar van de eerste graad is er op de wekelijkse lessentabel tijd voor 7 uur in het complementair gedeelte. Deze 7 uren omvatten zowel de uren voor differentiatie –zoals we die kennen in het eerste leerjaar – als de basisoptie. De invulling van deze 7 uren wordt m.a.w. ten dele door de leerling zelf (via differentiatie) en ten dele vanuit de school (vanuit de basisoptie) ingevuld. Dit laat de leerling toe om later in de tweede graad te kiezen voor een studierichting die het best aansluit bij zijn interesses.

a. Differentiatie

De **differentiatie** bouwt steeds verder op de basisvorming. De differentiatie-uren dienen voor de extra remediering van leerlingen die moeite hebben met het basisniveau van bepaalde sleutelcompetenties. Daarnaast dienen deze uren ook voor het extra uitdagen van elke leerling in inhouden die aansluiten bij zijn interesses en talenten. Scholen bieden, zowel in het eerste als het tweede jaar, differentiatiepakketten aan, waaruit een leerling kan kiezen. Een leerling kan in het tweede jaar een ander differentiatiepakket binnen het aanbod van de school kiezen (zowel qua inhoud als qua opzet) dan in het eerste jaar. Zélf ten dele de invulling van je programma in handen hebben, mogen kiezen, is een belangrijk motiverend element om je mogelijkheden te ontdekken, je competenties te versterken en zo schoolmoeheid of demotivatie tegen te gaan.

b. Basisoptie

Het masterplan voorziet dat binnen de beschikbare 7 uren ook moet gekozen worden voor een basisoptie. De omschrijving van een basisoptie is decretaal bepaald: het gaat om een groep leervakken die in de eerste graad een bredere observatie en oriëntatie van de leerling mogelijk maakt.

Op vandaag bepaalt de keuze voor een basisoptie sterk de vorming die leerlingen krijgen. Vaak worden klasgroepen gevormd in functie van de keuze voor een basisoptie. Dit heeft een impact, niet enkel op de vakken van de basisoptie, maar vaak ook voor de verwachtingen en de prestaties van leerlingen in het geheel van de vorming. Dit hoeft niet noodzakelijk zo te zijn. Ook andere manieren

van organisatie zijn mogelijk. Scholen zijn vrij in de wijze waarop zij hun klassen samenstellen, maar moeten steeds betrachten dat zoveel mogelijk leerlingen op zoveel mogelijk sleutelcompetenties een zo hoog mogelijk niveau behalen, zodat leerlingen ook in de tweede graad nog volop keuzes kunnen maken.

Het masterplan voorziet dat een leerling, naast de keuze voor een differentiatiepakket (ifv remediëring/verdieping), ook kiest voor een basisoptie.

In het masterplan is op p. 20 voorzien dat we mbt de basisopties drie stappen ondernemen:

- We screenen het aanbod
- We reduceren het aantal
- We actualiseren de inhoud

B1 Screening

De screening van de huidige basisopties is gerealiseerd. Hieruit leren we dat momenteel 90% van de leerlingen kiest voor één van volgende zes basisopties uit de bestaande 20: (in volgorde van omvang): Moderne wetenschappen, Latijn, Sociale en technische vorming, Handel, Mechanica-elektriciteit en Grieks-Latijn.

De overige 10% van de leerlingen zijn verdeeld over de resterende 14 basisopties. Het valt dus op dat het overgrote deel van de leerlingen kiest voor basisopties die in het latere traject nog veel mogelijkheden openlaten. Slechts een beperkt aantal leerlingen kiest héél gericht.

Een opvallende vaststelling uit de screening, is dat de leerinhouden die vandaag binnen de basisopties worden aangereikt voor het overgrote deel van de basisopties niet nodig is om met succes een soortgelijke richting in de tweede graad aan te vatten.

B.2. Reductie

Door de specifieke leerinhouden van de basisopties kunnen leerlingen hun interesses en talenten verder verkennen en hun keuzevaardigheid ontwikkelen. Zoals hoger reeds aangegeven, is er maar een beperkt aantal studierichtingen in de tweede graad waar effectief voorkennis voor is vereist. Bovendien valt op dat het gros van de leerlingen kiest voor basisopties die nadien nog vele keuzes openlaten.

Er moet een afstemming zijn tussen de matrix van de tweede en derde graad en de basisopties. We vragen aan de onderwijsverstekkers een gereduceerd aantal basisopties voor de A-stroom voor te leggen ter besluitvorming door de Vlaamse Regering.

B.3. Actualisering

De actualisering van de inhoud van basisopties zal vooreerst bepaald worden door het maatschappelijk debat van de eindtermen maar ook door de invulling van de kwalificatiestructuur. Dit zal immers leiden tot een actualisering van zowel de basisvorming als het gehele complementaire gedeelte.

Daarnaast maakt de screening ook duidelijk dat bepaalde inhoud en actualisering/versterking nodig hebben. Waar we bovenstaand aan de onderwijsverstrekkers vragen nieuwe basisopties voor te stellen, houdt dit zeker ook een kritische analyse i.f.v. een actualisering van de inhoud in. De curriculumdossiers zijn hiervoor het instrument, samen met de eindtermen.

3. Het complementair gedeelte in het tweede leerjaar B-stroom

In het tweede leerjaar van de eerste graad is er binnen de B-stroom op de wekelijkse lessentabel tijd voor 12 uur in het complementair gedeelte. Ook in de B-stroom dient deze ruimte voor remediëring/verdieping en basisoptie⁴. Na advies van de onderwijsverstrekkers bepaalt de Vlaamse Regering de verdeling van deze 12u over beide componenten

C.1. Screening

De screening van het aanbod van de huidige beroepsvoorbereidende leerjaren is afgerond. Momenteel wordt een beroepenveld gedefinieerd als de combinatie van technische disciplines die onderwezen worden in het beroepsvoorbereidend leerjaar. Dit beroepsvoorbereidend leerjaar moet een jongere voorbereiden om een keuze te maken naar één van de studierichtingen van het beroepssecundair onderwijs. Binnen de regelgeving worden momenteel 15 beroepenvelden gedefinieerd die hetzij 7 uren, hetzij 14 uren op de wekelijkse lessentabel innemen. Indien het beroepenveld 7 uur inneemt, kiest de leerling 2 beroepenvelden. Zo worden 33 mogelijke opties aangeboden.

87% van de leerlingen kiezen voor één van volgende 10 opties:

- Kantoor en verkoop – verzorging-voeding
- Nijverheid
- Mode – verzorging/voeding
- Elektriciteit-metaal
- Haarzorg – verzorging/voeding
- Hout – metaal
- Hotel-bakkerij-slagerij
- Decoratie – kantoor en verkoop
- Hout – bouw
- Land- en tuinbouw
-

De overige 13% van de leerlingen kiezen voor één van de andere 23 opties. Het merendeel van de leerlingen kiest dus voor opties die toelaten naar meerdere, inhoudelijk verwante richtingen in de tweede graad door te stromen. In de screening wordt dan ook de conclusie getrokken dat het weinig

⁴ Op vandaag maakt de regelgeving een onderscheid tussen basisopties en beroepenvelden. Ook in de B-stroom willen we jongeren meer dan vandaag keuzemogelijkheden geven. De ruimere term 'basisoptie' is dan beter geschikt dan de term 'beroepenveld'. Het masterplan spreekt dan ook terecht enkel nog over basisopties.

zinnig is de bestaande 33 gecombineerde beroepenvelden te behouden en ook hier naar een reductie te gaan.

C.2. Reductie

In de B-stroom vertrekken we van dezelfde principes als in de A-stroom.

Ook voor de B-stroom kan een overzicht van de basisopties gemaakt worden wanneer de matrix vastligt. We vragen de onderwijsverstrekkers ook hier om een voorstel ter besluitvorming door de Vlaamse Regering van een gereduceerd aantal basisopties voor de B-stroom te formuleren, en dit uitgaande van dezelfde principes als in de A-stroom. Specifiek voor de B-stroom voorzien we ook nog een schakeloptie, voor leerlingen die de cognitieve mogelijkheid hebben aan te sluiten bij de A-stroom, maar omwille van een specifieke problematiek geen getuigschrift behaalden dat toegang geeft tot deze A-stroom.

Na het beginassessment kan voor deze jongeren een traject uitgetekend worden dat zorgt voor een schakel naar de A-stroom. Dit kan via verschillende wegen:

- een jongere die na het eerste leerjaar B het getuigschrift basisonderwijs behaalt dat toegang geeft tot het eerste leerjaar A, kan uiteraard terug instromen in het eerste leerjaar A. Hij voldoet op dat moment immers aan de toelatingsvoorwaarden.
- Overstap na het tweede leerjaar B naar het tweede leerjaar A kan eveneens indien de toelatingsklassenraad van het tweede leerjaar A oordeelt dat de leerling over de nodige competenties beschikt.
- Tot slot kan een traject uitgetekend worden waarbij leerlingen aansluiting zoeken bij het eerste leerjaar van de tweede graad in de 'A-stroom', indien de delibererende klassenraad oordeelt dat de leerling over de nodige competenties beschikt.

Om deze schakels mogelijk te maken zorgen we ervoor dat de uitdagende doelstellingen geformuleerd voor de B-stroom samenvallen met het basisniveau van de A-stroom.

C.3. Actualisering

De actualisering van de inhoud van basisopties (die voorheen beroepenvelden waren) zal vooreerst bepaald worden door het maatschappelijk debat van de eindtermen, maar ook door de invulling van de kwalificatiestructuur. Dit zal immers leiden tot een actualisering van zowel de basisvorming als het gehele complementaire gedeelte.

Daarnaast maakt de screening ook duidelijk dat bepaalde inhouden een actualisering/versterking nodig hebben. Waar we bovenstaand aan de onderwijsverstrekkers vragen nieuwe clusters van basisopties voor te stellen, houdt dit zeker ook een kritische analyse i.f.v. een actualisering van de inhouden in. De curriculumdossiers zijn hiervoor het instrument, samen met de eindtermen.

Wanneer de matrix vastligt, kan een overzicht van de basisopties gemaakt worden.

3. Oriëntering en studiebekrachtiging in de eerste graad

Het masterplan stelt onder meer:

Masterplan p. 24 '**Na het 1ste leerjaar van de 1ste graad is een B-attest niet mogelijk. Er wordt wel de mogelijkheid gecreëerd om bij een A-attest verplichte remediëring in het daaropvolgende jaar op te leggen. Die remediëring is een recht en een plicht voor de leerling, in welke school die leerling ook les volgt.**'

Masterplan p.19 '**De klassenraad kan aan een leerling differentiatiepakketten opleggen, ook in de loop van het schooljaar en kan de keuze voor de basisopties voor een leerling beperken. Als dat niet het geval is kan een leerling die vrij kiezen. Een leerling hoeft uiteraard niet de hele graad dezelfde differentiatiepakketten (zowel qua inhoud als qua opzet) te kiezen.**'

De eerste graad heeft als belangrijkste opdracht een goede en verdergezette oriëntering mogelijk te maken. Deze oriëntering werkt stapsgewijs en houdt in dat een leerling binnen het studieaanbod en rekening houdend met zijn mogelijkheden en interesses keuzes maakt die zijn complementair gedeelte vorm geven, onder meer via de meest geschikte basisoptie.

Een goed zicht op de beginsituatie van elke leerling, en de verwachtingen van leerlingen zijn hierbij essentieel en vormen de verderzetting van een oriënterend traject.

Binnen het eerste leerjaar –zowel binnen de basisvorming als binnen het complementair gedeelte– ontdekt de leerling verder zijn interesses, zijn mogelijkheden en het aanbod binnen het secundair onderwijs. In het tweede leerjaar maakt hij via de invulling van het complementair gedeelte een eerste stap. Leraren volgen dit keuzeprocess van nabij. Vanuit hun kennis van de leerling, het doorlopen parcours en hun kennis van het onderwijsaanbod adviseren ze de leerling in zijn keuzes, kunnen ze de keuze voor de basisoptie beperken en indien nodig een differentiatiepakket opleggen.

Op het einde van het schooljaar reikt de delibererende klassenraad een attest uit. Het attesteringsbeleid houdt daarbij rekening met de individuele leerling en zijn of haar talenten. Na het eerste leerjaar is dit een A-attest of –uitzonderlijk– een C-attest. Leerlingen met een A-attest kiezen in principe vrij welke basisoptie ze willen volgen. De school en klassenraden kunnen zelf de instrumenten kiezen die ze gebruiken voor de evaluatie van leerlingen: gespreide evaluatie, dagelijks werk in combinatie met examens, peerevaluatie, portfolio,... Indien klassenraden van oordeel zijn dat ze op 30 juni nog niet over voldoende informatie beschikken om een gedegen beslissing te nemen, kunnen ze hun beslissing uitstellen tot er meer informatie via herexamen, vakantietaak, inhaalstage,... beschikbaar is. De school onderzoekt hierbij hoe ze de leerling hierbij nog kan ondersteunen.

Het A-attest kan wel inhouden dat een leerling in het volgende schooljaar verplichte remediëring voor bepaalde sleutelcompetenties moet opnemen. Indien het aantal te remediëren sleutelcompetenties te groot zou zijn, kan de klassenraad gemotiveerd de keuze voor een basisoptie in de A-stroom inperken of adviseren de overstap te maken naar een basisoptie uit de B-stroom. Gezien alle leerlingen al beschikken over het getuigschrift basisonderwijs, mag ervan uitgegaan worden dat dit slechts zeer uitzonderlijk het geval zal zijn.

Op het einde van de eerste graad geeft de delibererende klassenraad een attest en een advies aan elke leerling op basis van het gevolgde traject. De klassenraad houdt hierbij rekening met zowel het abstractieniveau van de gevolgde basisvorming en de inhoud en abstractieniveau van de gevolgde basisoptie en differentiatie. Het kan hierbij gaan om een A-attest, een A-attest met verplichte remediëring, een B-attest of een C-attest. Gezien de ruimte in het programma voor remediëring, kunnen we veronderstellen dat het aantal B- en C-attesten zal dalen.

Enkel na kennisneming en toelichting van het advies van de klassenraad en na een gemotiveerd advies van het CLB, kunnen de ouders er toch voor kiezen om de leerling te laten zittenblijven.

Wanneer voldoende gevalideerde toetsen ter beschikking zijn actualiseren we het ontwerpbesluit dat de toegang tot de A-stroom en de B-stroom regelt.

6. VOORSTEL VAN BESLISSING VLAAMSE REGERING

Deze conceptnota heeft geen budgettaire consequenties.

De Vlaamse Regering gaat akkoord met de principes in deze conceptnota en belast de minister, bevoegd voor Onderwijs met de verdere uitwerking ervan.